

СКЛАД НАУКОВО-ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ З ПРОБЛЕМОЮ ХУДОЖНЬОГО РОЗПИСУ ТКАНИН

В статті описана структура термінів–словосочетаній по художественній росписи ткани. Для успешного овладения разными техниками художественной росписи ткани выделена структура термінів– словосочетаній для каждого вида художественной росписи ткани. Стаття рассчитана на студентов и преподавателей художественного направления.

This article describes the structure of terms - phrases for artistic painting fabric. For a successful mastering of different techniques of artistic painting fabric, the structure of terms - phrases for each kind of artistic painting fabric is isolated. This article is for students and teachers of artist direction.

Батьківщиною гарячого батіку вважається Індонезія. Коли батик зародився в Індонезії, достеменно не відомо. На кам'яних статуях, вирізаних на стінах Яванських храмів (Prambanan) близько 800 р. нашої ери, можна знайти зразки одягу, схожі на батик. Слово “батик” перекладається як “гравірувати, писати, рисувати”, або ще одне із значень – “рисування гарячим воском” [2, 5].

Останнім часом виробництво в техніках художнього розпису тканин, завдяки новим технологіям, міцно облаштувалось у повсякденному житті людей. Взнявши в руки інструмент, майстри легко розписують хустки на шию, косинки, шарфи, порт'єри, скатертини, сумки і навіть взуття. А найголовніше, що розпис на шовку, виконаний талановитим художником, несе в собі певну світову гармонію, красу світла й ліній. Кожен виріб – це неповторна краса, яку хочеться розглядати, відчувати і милуватися знову і знову.

В наш час активно відкриваються студії з вивчення технік художнього розпису тканин. У художніх салонах з'явився великий вибір інструментів та матеріалів для художнього розпису тканин (фарби, контури, резерви, рами, скляні трубочки та різні супутні матеріали), в яких необхідно орієнтуватись.

Поряд з цим починають активно викладати в мистецьких навчальних закладах дисципліну «Художній розпис тканин». При цьому не тільки майстри декоративно-ужиткового мистецтва були зацікавлені у вивченні розпису, а також викладачі образотворчого мистецтва, дизайнери інтер'єру та дизайнери одягу почали оволодівати різними техніками художнього розпису тканин.

Так як художній розпис тканин прийшов до нас зі сходу, в українській мові з'явилося дуже багато незрозумілих термінів, що потребують пояснення. Всі ці поняття є невід'ємною складовою термінологічного словника з дисципліни «Художній розпис тканин». Студенти, стикаючись

одночасно з багатьма термінами, починають плутати поняття, виникають непорозуміння під час виконанні роботи. Відтак викладач витрачає багато зусиль та часу на пояснення нових термінів, так щоб новий матеріал, що необхідно засвоїти, був зрозумілим для студентів.

Саме тому виникла потреба структурувати терміни-словосполучення в українській термінології художнього розпису тканин. За допомогою систематичного і цілеспрямованого опрацювання нагромадженої за цей час ремісничо-виробничої термінології такими мистецтвознавцями та науковцями, як Ю. Рисіч [4], Н. Глухенька [1], Т. Печенюк [3], почався розвиток української термінології з художнього розпису тканин.

Зокрема Ю. Рисіч було встановлено, що за матеріалом або об'єктом декорування, художній розпис диференціюють на розпис кераміки, скла, дерева, тканини, металу, настінний розпис, художній декоративний розпис і писанкарство [4, 5]. Саме за допомогою її праці були виокремленні групи тематично однорідних слів в макротерміногрупи [4, 7], завдяки яким сенс нових поняттів стає більш структурованим для кращого розуміння.

За тією ж аналогією ми створили структуру термінів-словосполучень з художнього розпису тканин:

1) “об’єкти й предмети розпису” (*тканина (шовк, бавовна, ситець, батист), одяг*);

2) “технологічні процеси та прийоми розпису” (*розпис, техніка затіків (заливання), писати по сухому (сирому), розпис від плями, ґрунтування, лесірування, кракле, батик, набрызк, бандхарі, набивка, вибійка, резервування, катагамі, травлення, техніка скритого контуру*);

3) “ужиткові вироби та їх мистецька якість” (*ширми, свитки, бра, бандани, хустки, пано*);

4) “майстри розпису і декорування вжиткових виробів” (*мальовщик, батикіст, майстер художнього розпису тканин*);

5) “інструменти розпису” (*спринцівка, тьянтінг, батикштифт, скляна трубочка, флейц - лійочка, штамп, підрамник*);

6) “матеріали розпису” (*анілінові барвники, резерв, загустка*).

Перед тим як перейти до виконання розпису в новій техніці та почати роботу з новими матеріалами, необхідно заздалегідь ознайомити студентів з термінами-словосполученнями художнього розпису тканин. Це дасть змогу студентам краще зрозуміти прийоми художнього розпису тканин та уникнути можливих помилок.

Вагомим у вивченні дисципліни є організація процесу ознайомлення студентів із відповідною термінологією. Необхідно постійно навчати їх новим термінам, у доступній формі, враховуючи поетапність виконання розпису. Таким чином, для кращого розуміння студентами нового матеріалу ми виокремили структуру термінів-словосполучень для кожного виду художнього розпису тканин.

Відповідно до видів художнього розпису тканин терміни-словосполучення були поділені на п’ять груп:

1) група «Холодний батик»;

- 2) група «Гарячий батик»;
- 3) група «Вузликів батик»;
- 4) група «Вільний розпис»;
- 5) група «Набивка та вибійка».

Розглянемо кожну групу окремо.

Холодний батик

- 1) “об’єкти й предмети розпису” (*тканини шовкова та синтетична (шовк, батист, лавсан, капрон), текстиль, одяг*);
- 2) “технологічні процеси та прийоми розпису” (*техніка затіків (залливання), лєсірування, контур, кольоровий контур, техніка прихованого контуру, запарювання*);
- 3) “ужиткові вироби та їх мистецька якість” (*ширми, бра, хустки, пано*);
- 4) “майстри розпису і декорування вжиткових виробів” (*мальовщик, батикіст, майстер художнього розпису тканин*);
- 5) “інструменти розпису” (*пензлі, ватні тампони, спринцівка, скляна трубочка, підрамник*);
- 6) “матеріали розпису” (*анілінові барвники, резерв (гумовий клей, чистий бензин, вазелін), каніфоль*).

Гарячий батик

- 1) “об’єкти й предмети розпису” (*тканина (бавовна, ситець)*);
- 2) “технологічні процеси та прийоми розпису” (*розпис, кракле, резервування, розпис від плями*);
- 3) “ужиткові вироби та їх мистецька якість” (*ширми, свитки, бра, пано*);
- 4) “майстри розпису і декорування вжиткових виробів” (*мальовщик, батикіст, майстер художнього розпису тканин*);
- 5) “інструменти розпису” (*спринцівка, рейсфедер, тянтінг, батикштифт, флейц - лійочка, підрамник*);
- 6) “матеріали розпису” (*анілінові барвники, резерв*).

Вузликів батик

- 1) “об’єкти й предмети розпису” (*тканина (бавовна, ситець, бязь, сатин), одяг*);
- 2) “технологічні процеси та прийоми розпису” (*механічне резервування, бандхари, вузли, травлення, зав’язування, скручування, згинання, складання, запарювання*);
- 3) “ужиткові вироби та їх мистецька якість” (*ширми, бандани*);
- 4) “майстри розпису і декорування вжиткових виробів” (*батикіст, майстер художнього розпису тканин*);
- 5) “інструменти розпису” (*нитки, гудзики, голка*);
- 6) “матеріали розпису” (*анілінові барвники, оцет, сіль*).

Вільний розпис

- 1) “об’єкти й предмети розпису” (*тканина (шовк, батист), одяг*);
- 2) “технологічні процеси та прийоми розпису” (*розпис, техніка затіків (залливання), писати по сухому (вологому), трунтування, лєсірування, набризк, катагамі, травлення*);

3) “ужиткові вироби та їх мистецька якість” (*ширми, свитки, бра, хустки, пано*);

4) “майстри розпису і декорування вжиткових виробів” (*мальовщик, майстер художнього розпису тканин*);

5) “інструменти розпису” (*спринцівка, підрамник, пензлик, палітра*);

6) “матеріали розпису” (*анілінові барвники, загустка*).

Набивка та вибійка

1) “об’єкти й предмети розпису” (*тканина (бавовна, ситець, батист), одяг*);

2) “технологічні процеси та прийоми розпису” (*грунтування, набивка, вибійка*);

3) “ужиткові вироби та їх мистецька якість” (*ширми, свитки, бра, хустки*);

4) “майстри розпису і декорування вжиткових виробів” (*мальовщик, майстер художнього розпису тканин*);

5) “інструменти розпису” (*штампи (м’які, тверді), штемпель, підрамник*);

6) “матеріали розпису” (*барвники, пасти для друку*).

Завдяки такому розподілу термінів за видами художнього розпису тканин студенти краще орієнтуються в техніках та прийомах розпису, швидше запам’ятовують особливості кожної техніки, самостійно готують інструменти та матеріали для практичних занять.

Незважаючи на велику кількість незвичайних у вимові термінів у художньому розписі тканин, студенти завдяки термінологічному словнику вчаться вірно промовляти та використовувати їх на практичних заняттях. Відтак викладач не витрачає багато зусиль та часу на пояснення нових термінів. Отже, для того щоб новий матеріал, що необхідно засвоїти, був зрозумілим для студентів, необхідно вчасно ознайомити їх з термінами–словосполученнями з художнього розпису тканин.

Література

1. Глухенька Н. Петриківські декоративні розписи. – К.: Мистецтво, 1965. – 64 с.
2. Жолобчук А.Я. Подарки из батика. – М.: ОО «Издательство АТС», Донецк: Сталкер, 2003.
3. Печенюк Т. Розпис тканини в Україні (20-ті – початок 90-х рр. ХХ ст.): Автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства: 07.00.06 /Львівська Академія мистецтв. – Львів, 1996. – 24 с.
4. Рисіч Ю. Становлення й розвиток терміносистеми художнього розпису в українській мові 2003 года: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/ Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2003. – 20 с.